

KSIĘGA POWTÓRZONEGO PRAWA W PÓZNIEJSZYCH KSIĘGACH STAREGO TESTAMENTU

SOBOTA (PO POŁUDNIU) — 4 grudnia

STUDIUM BIEŻĄCEGO TYGODNIA: 2 Krl 22,1-20; Ne 9,6; Jr 7,1-7; Ps 148,4; Jr 29,13; Mi 6,1-8; Dn 9,1-19.

TEKST PAMIĘCIOWY: „Jednak tylko do twoich ojców przywiązał się Pan, twój Bóg, aby ich miłować, a po nich wybrał ze wszystkich ludów was, ich potomków, jak to jest dziś” (Pwt 10,15).

Jedną z niezwykle zajmujących rzeczy dotyczących *Biblii*, w tym zwłaszcza *Starego Testamentu*, jest to, jak często odnosi się ona sama do siebie, to znaczy, jak późniejsi autorzy ksiąg starotestamentowych nawiązują do wcześniejszych, posługując się ich pismami, aby przedstawić swoje przesłanie.

Na przykład w 81. rozdziale *Księgi Psalmów* Asaf nawiązał do *Księgi Wyjścia* i niemal dosłownie zacytował wstęp do dziesięciorga przykazań, pisząc: „Ja, Pan, jestem Bogiem twoim, który cię wywiódł z ziemi egipskiej!” (Ps 81,11).

Cały *Stary Testament* odwołuje się wielokrotnie do *Księgi Rodzaju*, a zwłaszcza do opisu stworzenia, na przykład: „Spojrzałem na ziemię — a oto pustka i próżnia, ku niebu — a nie było na nim jego światła” (Jr 4,23; zob. także Rdz 1,2).

Owszem, późniejsi autorzy ksiąg starotestamentowych, tacy jak prorocy, wielokrotnie nawiązują także do *Księgi Powtórzonego Prawa*, która odgrywała istotną rolę w życiu Izraelitów tworzących wspólnotę przymierza. W tym tygodniu przyjrzymy się temu, jak księga ta była cytowana przez późniejszych autorów ksiąg *Starego Testamentu*. Jakie fragmenty *Księgi Powtórzonego Prawa* cytowali późniejsi autorzy ksiąg starotestamentowych i jakie znaczenie ma dla nas to, co napisali?

Król judzki Jozjasz, który miał zaledwie osiem lat, gdy objął władzę, panował 31 lat (w latach 640-609 przed Chrystusem), zanim zginął w bitwie. W osiemnastym roku jego panowania wydarzyło się coś, co przynajmniej na pewien czas zmieniło historię ludu Bożego.

Przeczytaj 22. rozdział 2. Księgi Królewskiej. Czego możemy się nauczyć z tego wydarzenia?

Uczeni już dawno doszli do wniosku, że *Księga Prawa* (zob. 2 Krl 22,8 BKR) to *Księga Powtórzonego Prawa*, która wiele lat wcześniej prawdopodobnie została zagubiona przez Izraelitów.

„Jozjasz był głęboko poruszony, gdy po raz pierwszy czytał zalecenia i ostrzeżenia zawarte w starożytnym rękopisie. Nigdy wcześniej nie uświadamiał sobie z całą wyrazistością tego, że Bóg zaoferował Izraelitom »życie i śmierć, błogosławieństwo i przekleństwo« (Pwt 30,19). (...)»

Księga obfitowała w obietnice Bożej gotowości ratunku dla tych, którzy złożą całą swoją ufność w Panu. Jak potężnie działał On, ratując Izraelitów z niewoli egipskiej, tak też obiecał działać na ich rzecz, wprowadzając ich do Ziemi Obiecanej i stawiając na czele narodów świata⁴⁸.

W całym kolejnym rozdziale 2. *Księgi Królewskiej* widzimy, jak usilnie król Jozjasz starał się „przestrzegać jego [Boga] przykazań i rad, i ustaw z całego serca i z całej duszy” (2 Krl 23,3; zob. także Pwt 4,29; 6,5; 10,12; 11,13). Ta reformacja objęła usunięcie „obrzydlivości, które można było spotkać zarówno w całej Judzie, jak i w Jerozolimie. W ten sposób wypełniły się słowa Prawa, zapisane w księdze, którą kapłan Chilkiasz znalazł w świątyni Jahwe” (2 Krl 23,24 BKR).

Księga Powtórzonego Prawa jest pełna ostrzeżeń i rad dotyczących wystrzeżenia się praktyk okolicznych narodów. Działania Jozjasza i wszystko to, czego dokonał, w tym wyróżnienie bałwochwalczych kapłanów w Samarii (zob. 2 Krl 23,20), świadczyły o tym, jak daleko lud Boży odszedł od powierzonej mu prawdy. Izraelici, zamiast pozostawać świętym ludem, jakim powinni być, poszli na kompromis ze światem, choć nadal uważali, że są w porządku wobec Boga.

Było to bardzo niebezpieczne zwiedzenie.

Czego musimy się pozbyć z naszych domów, a nawet z naszych instytucji kościelnych, aby prawdziwie służyć Panu całym sercem i całą duszą?

⁴⁸ Ellen G. White, *Prorocy i królowie*, wyd. 5, Warszawa 2018, s. 220.

Księga Powtórzonego Prawa mówi jasno, że prawo i przymierze są istotne nie tylko dla więzi Izraelitów z Bogiem, ale także dla osiągnięcia celu, w jakim powołany został *wybrany* lud (zob. Pwt 7,6; 14,2; 18,5).

Przeczytaj Pwt 10,12-15, gdzie podkreślona jest myśl o prawie i pozycji Izraela jako wybranego narodu. Co autor księgi miał na myśli, używając wyrażenia „niebiosa niebios” (Pwt 10,14)? Co Mojżesz chciał przez to wyrazić?

Znaczenie wyrażenia *niebiosa niebios* jest niejasne, przynajmniej w tym najbliższym kontekście, ale Mojżesz wskazał tu majestat, moc i wielkość Boga. Nie tylko *niebiosa*, ale i *niebiosa niebios* należą do Niego, zatem wyrażenie to ma być przypuszczalnie idiomek wskazującym całkowitą władzę Boga nad całym stworzeniem.

Przeczytaj poniższe wersety zawierające wyrażenie po raz pierwszy występujące w *Księdze Powtórzonego Prawa*. Co jest przesłaniem każdego z tych wersetów i jak przejawia się w nich wpływ *Księgi Powtórzonego Prawa*?

1 Krl 8,27

Ne 9,6

Ps 148,4

Zwłaszcza w 9. rozdziale *Księgi Nehemiasza* uwypuklony jest temat Boga Stwórcy, który jako jedyny jest godny czci. On stworzył wszystko, nawet „niebiosa niebios i cały ich zastęp” (Ne 9,6). W Ne 9,3 czytamy, że gdy Nehemiasz zgromadził Izraelitów, to polecił, by „czytano im księgę prawa Jahwe” (BKR) — przypuszczalnie *Księgę Powtórzonego Prawa*, jak w czasach Jozjasza — co wyjaśnia, dlaczego kilka wersetów dalej Lewici, wysławiając Boga, użyli wyrażenia *niebiosa niebios* zaczerpniętego wprost z *Księgi Powtórzonego Prawa*.

Bóg jest Stwórcą nie tylko ziemi, ale także i tego, co nazwano *niebiosami niebios*. I to ten sam Bóg poszedł za nas na krzyż! Dlaczego oddawanie Mu czci jest właściwą reakcją na to, czego On dla nas dokonał?

Przed laty pewien młody człowiek, agnostyk⁴⁹, usilnie poszukiwał prawdy — jakkolwiek ona jest i dokądkolwiek go doprowadzi. W końcu nie tylko uwierzył w Boga Ojca i Jezusa Chrystusa, ale także przyjął przesłanie adwentystyczne. Jego ulubionym wersem biblijnym stał się Jr 29,13: „A gdy mnie będziecie szukać, znajdziecie mnie. Gdy mnie będziecie szukać całym swoim sercem”. Jednak po latach, studiując *Biblię*, znalazł ten werset także w innym miejscu, i to aż w *Księdze Powtórzonego Prawa*. Okazało się, że Jeremiasz zapożyczył ten werset od Mojżesza.

Przeczytaj Pwt 4,23-29. Jaki był kontekst tej obietnicy danej Izraelitom i jak obietnica ta dotyczy nas?

Jak to już zauważyliśmy, *Księga Powtórzonego Prawa* została ponownie odkryta za panowania króla Jozjasza. Wtedy też rozpoczął swoją służbę Jeremiasz. Nic dziwnego, że wpływ *Księgi Powtórzonego Prawa* jest widoczny także w *Księdze Jeremiasza*.

Przeczytaj Jr 7,1-7. Do czego Jeremiasz wzywał Izraelitów i jak było to związane z tym, co zostało napisane w *Księdze Powtórzonego Prawa*?

Raz po raz w *Księdze Powtórzonego Prawa* Mojżesz podkreślał, że zamieszkiwanie Izraelitów w Kanaanie było warunkowe, a więc jeśli nie będą Bogu posłuszni, to nie pozostaną w tej ziemi, którą On im dał. Zwróć uwagę na szczególne ostrzeżenie w Jr 7,4, które wskazuje, że choć wśród nich znajdowała się świątynia Pańska, a oni byli ludem Bożym, to jednak nie miało to żadnego znaczenia wobec ich jawnego nieposłuszeństwa.

Ich posłuszeństwo Bogu miało obejmować także to, jak traktowali obcych przybyszów, sieroty i wdowy. Nawiązuje to wprost do *Księgi Powtórzonego Prawa* i warunków przymierza, których Izraelici mieli przestrzegać: „Nie naruszaj prawa obcego przybysza ani sieroty; nie bierz w zastaw odzienia wdowy” (Pwt 24,17; zob. także Pwt 24,21; 10,18-19; 27,19).

Przeczytaj Jr 4,4 i porównaj z Pwt 30,6. Jakie przesłanie jest zawarte w tych wersetach i jak zasada związana z nim odnosi się do ludu Bożego także w naszych czasach?

⁴⁹ Ktoś, kto powątpiewa w możliwość dowiedzenia się i poznania, czy Bóg istnieje, czy nie (*przyp. red.*).

Pisma proroków w znacznej mierze składają się z wezwań do wierności, i to nie jakiegokolwiek wierności, ale wierności warunkom przymierza, które zostało potwierdzone tuż przed wejściem Izraelitów do Ziemi Obiecanej. To odnowienie przymierza przedstawione jest właśnie w *Księdze Powtórzonego Prawa*. Po czterdziestu latach wędrowania Izraelitów po pustyni Pan zamierzał wypełnić (a właściwie zacząć wypełniać) swoje obietnice związane z przymierzem — swoją część umowy. Tak więc Mojżesz wezwał Izraelitów, by wypełnili także swoje zobowiązania. Pisma proroków są w gruncie rzeczy tym samym — wezwaniami do dotrzymania przymierza przez Izraelitów.

Przeczytaj Mi 6,1-8. Co Pan mówi swojemu ludowi w tych wersetach i jak ma się to do *Księgi Powtórzonego Prawa*? (Zob. także Am 5,24; Oz 6,6).

Bibliści widzą w tych wersetach u proroka Micheasza *proces sądowy*, w którym Pan *oskarża* czy wytacza sprawę przeciwko swemu ludowi pod zarzutem złamania przymierza. W tym przypadku Micheasz napisał, że „Pan ma sprawę ze swoim ludem” (Mi 6,2), przy czym hebrajskie słowo *riw*, przetłumaczone jako *sprawa*⁵⁰ (BW), może oznaczać *spór natury prawnej*. Tak więc Pan wnosi skargę przeciwko Izraelitom, a symbolika tego wskazuje na prawny wymiar przymierza (w odróżnieniu od więzi). Nie powinno nas to dziwić, gdyż prawo pełni bardzo ważną rolę w przymierzach.

Zwróć także uwagę na to, że Micheasz zacerpnął swoje słownictwo wprost z *Księgi Powtórzonego Prawa*: „Teraz więc, Izraelu, czego żąda od ciebie Pan, twój Bóg! Tylko, abyś okazywał cześć Panu, swemu Bogu, abyś chodził tylko jego drogami, abyś go miłował i służył Panu, swemu Bogu, z całego serca i z całej duszy, abyś przestrzegał przykazań Pana i jego ustaw, które Ja ci dziś nadaję dla twego dobra” (Pwt 10,12-13; por. Mi 6,8). Jednak zamiast cytować wprost, Micheasz zmienia te słowa z *Księgi Powtórzonego Prawa* tak, by zamiast na *literze prawa* skupiały się na *duchu prawa*, czyli potrzebie okazywania sprawiedliwości i miłosierdzia.

Najwyraźniej chodzi o to, że bez względu na zewnętrzne pozory religijności i pobożności (mnóstwo ofiar, czyli *tysiące baranów*) nie to jest istotą przymierza Izraela z Bogiem. Na co zda się cała ta zewnętrzna pobożność, jeśli na przykład „pożądają pól, grabią je, a gdy domów, zabierają je; gnębią męża i jego dom, właściciela i jego dziedzictwo” (Mi 2,2)? Izraelici mieli być światłem dla świata, tak iż patrząc na nich, inne narody miały mówić z podziwem:

— „Zaprawdę, mądry i roztropany jest ten wielki naród” (Pwt 4,6).

Zatem Izraelici musieli postępować mądrze i roztroponie, a to wymagało sprawiedliwego i miłosiernego traktowania bliźnich.

⁵⁰ BB: *poswarek* [klótnia, sprzeczką, spór; poswarka], BI: *spór*, BRP: *rozprawa*, UBJW: *sąd* (przyp. red.).

Jedna z najślawniejszych modlitw w *Starym Testamencie* jest zapisana w 9. rozdziale *Księgi Daniela*. Gdy Daniel dowiedział się z *Księgi Jeremiasza*, jak długo będzie trwać spustoszenie Izraela — „siedemdziesiąt lat” (Dn 9,2), które wkrótce miały dobiec końca — to zaczął modlić się gorliwie.

Była to niezwykła modlitwa — rzeczowe i rozdzierające serce błaganie, w którym prorok wyznawał grzechy swoje i swojego ludu, a jednocześnie uznawał sprawiedliwość Boga, który dopuścił nieszczęścia, jakie spotkały Jego wybrany lud.

Przeczytaj Dn 9,1-19. Jakie tematy nawiązujące wprost do *Księgi Powtórzonego Prawa* znajdujesz w tym fragmencie *Księgi Daniela*?

Modlitwa Daniela jest streszczeniem tego, przed czym naród został ostrzeżony w *Księdze Powtórzonego Prawa*, jeśli nie dotrzyma swojego zobowiązania wynikającego z przymierza. Daniel dwukrotnie nawiązał do prawa Mojżesza (zob. Dn 9,11.13) obejmującego zapewne także *Księgę Powtórzonego Prawa*, do której szczególnie mogło się odnosić to nawiązanie.

Jak zapowiedziano w *Księdze Powtórzonego Prawa*, wskutek ich nieposłuszeństwa zostali oni wygnani ze swojego kraju (zob. Pwt 4,27-31; 28,1-68), dokładnie tak jak ostrzegał ich Mojżesz (zob. Pwt 31,29).

Jakie to tragiczne, iż nie tylko okoliczne narody nie mogły o nich powiedzieć: „Zaprawdę, mądry i roztropny jest ten wielki naród” (Pwt 4,6), ale Izraelici musieli wręcz znosić „zniewagi od wszystkich” (Dn 9,16) tych narodów.

Mimo łez i błagania Daniel nie zadaje pytania, jakie przeważnie pada, gdy przydarza się nieszczęście:

— Dlaczego?

Nie pyta o to, gdyż dzięki *Księdze Powtórzonego Prawa* dobrze wie, dlaczego to wszystko się stało. Mówiąc innymi słowy, księga ta dała Danielowi (i innym żydowskim wygnańcom) podstawę do zrozumienia, iż zło, które ich spotkało, nie było wynikiem ślepego losu, przypadku, ale owocem ich nieposłuszeństwa — skutkiem, przed którym zostali ostrzeżeni.

Jednak, co ważniejsze, modlitwa Daniela wyraża ufność, iż mimo tego wszystkiego, co zaszło, pozostaje jeszcze nadzieja. Bóg nie porzucił ich zupełnie, choć mogło się im tak wydawać. *Księga Powtórzonego Prawa* nie tylko pozwalała im zrozumieć ich sytuację, ale także wskazywała obietnicę odrodzenia.

Przeczytaj Dn 9,24-27, czyli proroctwo o Jezusie i Jego śmierci na krzyżu. Dlaczego proroctwo to zostało przekazane Danielowi (i nam wszystkim) w historycznym kontekście niewoli Izraela i obietnicy powrotu Izraelitów do ojczyzny?

DO DALSZEGO STUDIUM

Mi 6,1-8 „to jeden z najwspanialszych fragmentów *Starego Testamentu*. Podobnie jak to jest w przypadku Am 5,24 i Oz 6,6, jest typowym przykładem przesłania proroków z ósmego wieku przed Chrystusem. Ów fragment z *Księgi Micheasza* zaczyna się pięknym przykładem związanej z przymierzem rozprawy, w ramach której prorok wzywa Izraelitów, by wysłuchali zarzutu Jahwe przeciwko nim. Góry i wzgórza mają być sędziami, gdyż od dawna świadczą o postępowaniu Boga wobec tego ludu. Zamiast wprost oskarżyć Izraelitów o złamanie przymierza, Bóg zapytuje ich, czy mają jakieś zarzuty przeciwko Niemu:

— »Cóż ci uczyniłem? I czym ci się uprzykrzyłem?« (Mi 6,3).

W obliczu niesprawiedliwości niektórzy ubodzy mogli *ustać w czynieniu dobra* (zob. Ga 6,9; 2 Tes 3,13). Wobec okazji szybkiego wzbogacenia się ludzie posiadający ziemię mogli okazać zniecierpliwienie w przestrzeganiu zasad przymierza⁵¹.

„W reformach wprowadzanych później król [Jozjasz] zwrócił uwagę na potrzebę zniszczenia wszelkich śladów bałwochwalstwa. Mieszkańcy kraju tak długo praktykowali zwyczaję okolicznych narodów, kłaniając się posągom z drewna i kamienia, iż wydawało się, że usunięcie wszelkich śladów zła leży poza zasięgiem ludzkich możliwości. Jednak Jozjasz wytrwale działał, by oczyścić kraj”⁵².

PYTANIA DO DYSKUSJI

1. Jako adwentyści dnia siódmego, głoszący przesłanie teraźniejszej prawdy, postrzegamy siebie (i słusznie) w roli podobnej do tej, jaką odgrywali starożytni Izraelici — jako głoszący prawdę światu, który potrzebuje ją usłyszeć. Jest to wielki przywilej dla nas. Jak wywiązujemy się z tych obowiązków, które wiążą się z takim powołaniem?

2. Wyobraź sobie, że jesteś na miejscu Daniela, a twój kraj został najechany i pokonany, a świątynia — ośrodek religijnego życia narodu — została zniszczona przez pogańskich bałwochalców. Jak znajomość *Księgi Powtórzonego Prawa* podtrzymywała wiarę Daniela (i innych Izraelitów) w tamtym czasie? Jak pomagała im zrozumieć to, co ich spotkało, i dlaczego ich to spotkało? Jak nasze zrozumienie *Pisma Świętego* pomaga nam uporać się z trudnościami i doświadczeniami, które w przeciwnym razie mogłyby nas przytłoczyć? Jak świadczą to o znaczeniu *Biblii* dla naszej wiary?

3. Podczas pierwszej części nabożeństwa sobotniego omówcie prorocstwo o siedemdziesięciu tygodniach z Dn 9,24-27. Jaką rolę w tym proroctwie odgrywa przymierze i dlaczego wątek przymierza jest tak ważny dla nas w tym proroctwie i nie tylko?

⁵¹ Ralph L. Smith, *Word Biblical Commentary*, t. 32: *Micah-Malachi*, Grand Rapids 1984, s. 50.

⁵² Ellen G. White, *Prorocy i królowie*, wyd. 5, Warszawa 2018, s. 223.